
Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

(2020) Cilt 04, Sayı 01, s. 47-61

“Beş Dilli Sözlük” Üzerine Yapılan Çalışmalar

Tuerxun Yasheng^a

A. Melek Özyetgin^b

Özet

1794 yılında tamamlanan Beş Dilli Sözlük Türk sözlükçülük alanındaki önemli eserlerden biridir. Bu sözlük 18000’den fazla kelime içermektedir. Beş dilin biri olan Uygurca kısmı 200 sene önceki Çağatayca’nın ses ve anlam özelliklerini incelemekte çok önemli yere sahiptir. Bu çalışmada, Beş Dilli Kavram Sözlüğü üzerine Çin’de ve diğer ülkelerde farklı dillerde yapılan araştırmalar yayın tarihine göre derlenecek ve sözlükle ilgili çalışmalar hakkında tartışma yapılacaktır. Bu bağlamda farklı dilleri kapsayacak şekilde farklı veri tabanları üzerinde kapsamlı bir tarama yapılmıştır. İlgili yazın taraması neticesinde bulgular ortaya konuşmuş ve tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Beş Dilli Sözlük

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 25.09.2019

Kabul Tarihi: 30.05.2020

Elektronik Yayın Tarihi: 16.06.2020

^a Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı YL Programı.

^b Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

The Research on the Pentaglot Dictionary

Abstract

The pentaglot dictionary which was completed in 1794 is one of the most important work in Turkic lexicography. There are more that 18000 vocabularies in this dictionary. The Uighur language, one of the five languages of this work, has a very important place in studying the sound and meaning features of Chagatai 200 years ago. In this study, the researches conducted in different languages in China and other countries on this dictionary will be collected in order of published time and also some important works will be commented. In this context, a comprehensive search was carried out on different databases to cover different languages. As a result of the related literature review, the findings were discussed.

Keywords

The Pentaglot Dictionary

About Article

Sending Date: 25.09.2019

Acceptance Date: 30.05.2020

Electronic Issue Date: 16.06.2020

GİRİŞ

Han Tarafından düzenlenen Beş Dilli Mançuca Sözlük, kısaca “Beş Dilli Sözlük” olarak bilinir. Bu sözlüğün kim tarafından ve ne zaman yazıldığına dair ayrıntılı bir bilgi olmasa da bazı araştırmacılar tarihi belgeler ve kayıtlara göre çalışmalar yapmıştır.

Bu sözlüğün orijinal adı *Yu-zhi Wu-ti Qing-Wen-jian* (御制五体清文鉴) olup, 18.yüzyılın sonlarına doğru Mançuca-Tibetçe-Moğolca-Uygurca-Çince olarak düzenlenmiş, alfabetik sıraya göre değil, anlama göre hazırlanmış bir kavram sözlüğüdür. Beş Dilli Sözlüğün Han tarafından yazdırılmış orijinal nüshası akademik sahada pek bilinmemektedir, ancak günümüze ulaşan üç nüshası olup bunların hepsi kopya nüshalardır. Bu nüshalardan iki tanesi Pekin’deki Han Sarayı’nda (Gu-gong), diğer bir tanesi ise Londra’daki Büyük Britanya Müzesi’nde muhafaza edilmektedir (BDSzl. 1957. c.III:64). Beş Dilli Sözlüğün tamamlandığı tarih ile ilgili araştırmacılar farklı görüşler öne sürmektedir. Araştırmacı Chun Hua’ya göre, sözlük Qian Long’un 59. yılında (M.S.1794 yılında) tamamlanmıştır. Çinli araştırmacı Chun-Hua bir takım güvenilir ve sağlam tarihi kaynaklar ışığında sözlüğün Qian Long’un 59. yılında (M.S.1794 yılında) tamamlandığını kanıtlamıştır. Mançuların iktidarda olduğu dönemde, yani Qian-Long Han döneminde hazırlanan bu sözlük, dönemin tarihi ve sosyal yaşam kültürü ile ilgili zengin malzeme barındıran önemli bir çalışmadır.

Beş Dilli Sözlük, toplam 32 defter (cilt), 35 parça (ser cemi), 292 kısım, 556 bölükten oluşmaktadır. Sözlükte madde başlıkları altında verilen bütün kelimeler toplandığında

kelimelerin sayısı 17000 civarındadır. Bununla birlikte sözlüğün eserin “Ekler” kısmında 1609 kelime daha vardır. Bu kelimeler “Ekler” kısmında 4 defter, 26 kısım, 71 bölüm şeklinde verilmiştir. Sözlükte yer alan kelimeler yukarıdan aşağıya ve sağdan sola doğru giden bir düzenle yazılmıştır. Her sayfada dört kelime bulunmaktadır. 1957 yılındaki tıpkıbasımının yapılmasından sonra sözlük akademik sahada tanınmaya başlamıştır. Tıpkıbasım olarak yayınlanan bu sözlüğün ön kısmına önsöz eklenmekle birlikte, sözlüğün son kısmına son söz ilave edilmiştir ve son söz kısmında sözlük çalışmaları ile ilgili tarihi bilgiler verilmiştir.

BEŞ DİLLİ SÖZLÜK ÜZERİNE YAPILAN TÜM ÇALIŞMALAR

1909

E. Denison Ross, “A Polyglot List of Birds in Turki, Manchu and Chienese (Notes and Indices)”, *Memoirs of the Asiatic Society of Bengal*, Vol. 2, No. 9, Calcutta 1909.

Beş Dilli Sözlük hakkında yapılan ilk çalışma niteliğinde olan bu eser, 1909 yılında E.Denison Ross tarafından kaleme alınmıştır. Kuş isimleri kuşçuluk bilimine göre değerlendirilmiş ve dil açısından da incelenmiştir. Çok yönlü bir araştırmanın sonucu ortaya çıkan bu kitapta Doğu Türkçesi (Çağatayca), Mançuca, Çince kuş isimleri listelenmiş ve değerlendirmeye dâhil edilmiştir. Mançuca-Çince sözlükten yararlanılarak yapılan bu çalışma, Doğu Türkçesinin kelime hazinesinin ortaya çıkarılması açısından önemlidir. Bu eser 1994 yılında Emine Gürsoy Naskali tarafından Türkiye Türkçesine tercüme edilmiştir.

1957

Komisyon.五体清文鉴 *wu- ti qing- wen- jian* “Beş Dilli Sözlük”. Milletler Neşriyatı, Pekin, 1957.

Tıpkıbasımı hazırlanan “Beş Dilli Sözlük” 1957 yılında ilk olarak Pekin’deki Milletler Neşriyatı tarafından basılmıştır. Sözlüğün ön söz ve son söz kısmında ise araştırmacı Huang Ming-xin ve Li De-qi tarafından kaleme alınan “Beş Dilli Sözlük Hakkında Bazı Tarihsel Malzemeler” adlı çalışma esas alınarak sözlüğün yazıldığı tarihi arka plan, sözlüğün hazırlanma süreci ve “Beş Dilli Sözlük” ün hazırlanmasına esas olan iki dilli, üç dilli ve dört dilli sözlükler hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Çince yazılan makale, Mançuca, Tibetçe, Moğolca ve Uygurcaya çevrilerek sözlüğün ön söz ve son söz kısmına eklenmiştir. Böylece önemli bir eser gün ışığına çıkmış ve araştırmacıların incelemesine sunulmuştur.

一片很重要的文化遗产-五体清文鉴 *yi pian hen zhong-yao de wen-hua yi-chan-wu-ti-qing-wen-jian*, “Bir Parça Önemli Kültür Mirası- Beş Dilli Mançuca Sözlük”, Çin Milletler Dergisi, Pekin , 1957, Sayı.1, s. 32

Beş Dilli Mançuca Sözlüğü tanıtmak amacıyla yazılan bu yazı, 1957 yılında Beş Dilli Mançuca Sözlüğün tıpkıbasımı hazırlandıktan sonra tıpkıbasıma ilave edilerek yayınlanmıştır.

Anonim, 五种民族文字对照的“五体清文鉴”将影印出版 *wu zhong min-zu wen-zi dui-zhao de “wu-ti qing-wen-jian”jiang ying-yin chu-ban*, “Beş Milletin Yazılarının Karşılaştırılması olan Beş Dilli Sözlüğün Tıpkı basımı Yayınlanmak üzere”, Xin-hua she haberleri, 2548.sayı, s.15-16.

1961

Raghu Vira, "Pentaglot Dictionary of Budist Terms in Sanskrit, Tibetan, Manchurian, Mongolian ve Chinese", New Delhi -International Academy of Indian Culture, 1961.

Hindistanlı dilbilimci, bilgin ve tanınmış politikacı Raghu Vira 1998 yılında "Pentaglot Dictionary of Budist Terms in Sanskrit, Tibetan, Manchurian, Mongolian ve Chinese" adlı kitabı yayınlamıştır. Yazar, kitabında Beş Dilli Sözlük'teki Budizm ile ilgili kelimeleri derlemiş ve kelimelere kod numarası vererek Soğdça, Mançuca, Moğolca ve Çince karşılaştırmalı şekilde anlamlarını sıralamıştır. 124 sayfadan oluşan bu kitap Uygurcadaki Budizm terimlerinin kökenini araştırmada çok önemli yere sahiptir.

1968

Tamura Shinzo ve diğer. 五体清文鉴译解 *wu-ti qing-wen-jian yi-jie*, "Beş Dilli Sözlük Açıklaması", Jingdou Üniversitesi Araştırma Merkezi yayınları, 1968.

Pekin'de tıpkıbasımı yayınlandıktan sonra birçok araştırmacı bu sözlük üzerine çalışmalar yapmıştır. Bazı bilgilere göre, Japonya'da Beş Dilli Sözlüğün bir nüshası daha mevcut olup bu eser o nüsha esasında yayınlanmıştır. Bu kitapta kelimeler şu biçimde verilmiştir:

İlk satırda, Mançuca kelimenin transkripsiyonu madde başı olarak verilmiş, yanına da kelimenin anlamı Japonca açıklanmıştır. Sonra ayrı ayrı satırlarda kelimelerin Moğolca, Tibetçe ve Uygurca transkripsiyonu verilmiş, Çincesi ise aynı şekilde bırakılmıştır. Bu eser Beş Dilli Sözlükte yer alan herhangi bir dil üzerinde çalışma yapanlara kolaylık sağlamaktadır.

1986

Jin Bing-zhe, 五体清文鉴和它的价值 *wu-ti qing-wen-jian he ta de jia-zhi* "Beş Dilli Sözlük ve Onun Değeri", Sözlük Araştırmaları Dergisi, 1986, S.5

Bu makale, Beş Dilli Sözlüğün tıpkıbasımı yayınlandıktan sonra yapılan ayrıntılı ve sistemli bir çalışmadır. Makale iki bölüm halinde yazılmıştır. Yazar makalesinin birinci bölümünde önce Beş Dilli Sözlük hakkında kısa tanıtım yapmış, bu sözlüğün günümüze kadar ulaşan üç nüshasından bahsetmiştir. Ardından 1957 yılında Milletler yayınevi tarafından basılan tıpkı basımı ve yapılan değişiklikler hakkında bilgi vermiştir. Beş Dilli Sözlüğün yazılma tarihini 1790 olarak tahmin eden yazar bu sözlüğün Qing sülalesi sözlükçülüğünün en parlak döneminde ortaya çıkan, hala da kullanılabilir olduğunu dile getirmiştir. Jin Bingzhe makalesinin birinci bölümün sonunda ise Beş Dilli Sözlük ve ondan önceki sözlüklerin yazılma nedenlerinden de bahsetmiştir.

İkinci bölümde ise yazar sadece kavram sözlüğü olan Beş Dilli Sözlüğün değerlerini madde halinde incelemiştir. Yazar Beş Dilli Sözlüğün değerini 4 madde halinde incelemiştir;

1. Bu sözlük 200 sene önceki Mançuca, Moğolca, Tibetçe, Uygurca ve Çince hakkında bilgi vermektedir.
2. Bu sözlük Altay dil grubuna ait olan Uygurca, Moğolca ve Mançuca arasındaki fonetik ilişkileri incelemekte çok önemli yere sahiptir. Kısıtlı olsa da bu üç dil arasındaki ortak ve farklı noktaları bu sözlük üzerinden inceleyebiliriz.

3. Beş Dilli Sözlükteki Kelimelerin çoğu günümüzde de kullanılmakta olan kelime olup, hala kullanma değerine sahiptir.
4. En önemli özelliklerinden biri de bu sözlük Çin ve komşularının 200 sene önceki siyasi, sosyal ve ekonomik durumundan bize bilgi vermektedir.

Komisyon, 中国大百科全书·民族 *Zhong-guo da-bai-ke quan-shu. Min-zu*, “Çin Büyük Ansiklopedisi. Milletler”, *Zhong-guo da-bai-ke quan-shu* yayınları, s.51

Zhao zhen-cai, 通古斯-满语与文化(1) *tong-gu-si--man-yu yu wen-hua*, “Tunguzca-Mançuca ve Kültürü”, *Manchu studies* dergisi, 1.sayı, s.58-69

Zhao zhen-cai, 通古斯-满语与文化(2) *tong-gu-si--man-yu yu wen-hua*, “Tunguzca-Mançuca ve Kültürü”, *Manchu studies* dergisi, 2.sayı, s.64-73

1987

Muhammed, Tayircan. 五体清文鉴及其研究状况 *wu-ti qing-wen-jian ji qi yan-jiu zhuang-kuang* “Beş Dilli Sözlük ve Onun Üzerine Yapılan Çalışmalar”, *Dil ve Tercüme Dergisi*, 1987, S.11.

1987 yılında yazılan bu makale Beş Dilli Sözlüğü kısaca tanıtmak ve bu sözlük üzerine yapılan birkaç çalışmayı sıralamakla yetinmiştir. Çalışmada, Beş Dilli Sözlük üzerine detaylı bir tanıtma yapılmıştır. Bununla birlikte, sözlüğün Qing sülalesi dönemindeki siyasi, iktisadi ve kültürel yaşamı yansıtması açısından önemi vurgulanmıştır. Bu makalenin eksik tarafı ise şekil açısından çok kısa ve muhteva açısından genel olmasıdır. Bundan başka koyulan başlığa göre içerik çok kuru kalmıştır.

Tayircan Muhammed yukarıdaki iki makalesinden başka, Beş Dilli Sözlük hakkında Jin Bing-Zhe tarafından yazılan “Beş Dilli Sözlük ve Onun Değeri” adlı makalesini Uygurcaya çevirmiştir^c. Bu bilgi Yasin Tursun ve Turnisa Rozi’nin hazırladığı “Yurt Dışındaki Dil Araştırmaları ve Uygur Dili İncelemeleri” adlı kitapta bahsedilmiştir^d.

1988

Muhammed, Tayircan. 五体清文鉴及其研究述评 *wu-ti qing-wen-jian ji qi yan-jiu shu-ping*, “Beş Dilli Sözlük ve Onun İncelemesi”, *Dil ve Tercüme Dergisi*, 1988, Sayı.4. S.40-41

Katsumi Mimaki. A Tibetan Index to the Pentaglot Dictionary from the Qing Dynasty. *JlATS* 1988, pp. 279-282.

Komisyon, 中国大百科全书·语言文字 *Zhong-guo da-bai-ke quan-shu. Yu-yan wen-zi*, “Çin Büyük Ansiklopedisi. Dil ve yazı”, *Zhong-guo da-bai-ke quan-shu* yayınları, s.412

^c Jin Bing Zhe, “Beş Dilli Sözlük ve Onun Değeri” , Uygurca ’ ya çeviren: Tayircan Muhammed, *Xinjiang Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1987, 3.sayı

^d Turnisa Rozi, Tuexun Yasheng. “Yurt Dışındaki Dil Araştırmaları ve Uygur Dili İncelemeleri” , *Xinjiang Halk Yayınevi, Ürümçi*, 2003, 447

1990

Jin Bing-zhe, "蒙古语 突厥语和满语-通古斯语 之间的共同词语研究 *Meng-gu-yu tu-jue-yu he man-yu-tong-gu-si-yu zhi jian de gong-tong ci-yu yan-jiu* "Moğolca, Türkçe ve Mançuca – Tunguzca Arasındaki Ortak Kelimeler üzerine Araştırmalar", Milletler Edebiyatı,1990, 4.sayı, s.34-41.

Bu makalede, yazar Jin Bing-zhe Altay dil ailesinin farklı gruplarına ait olan Moğolca, Türkçe ve Tunguzca arasındaki ortak kelimeleri tespit etmiş ve kelimeleri köken açısından değerlendirmiştir. Bu, Çin'deki Altay dilleri üzerine yapılan önemli bir çalışmadır.

Zhao a-ping, 论满语词汇的特点 *lun man-yu si-hui de te-dian*, "Mançuca Kelimelerin Özellikleri", Manchu Studies dergisi, 1.sayı, s.15-36

Gu wen-yi, Ma hong-wu ve Feng ying-fu, 御制五体清文鉴 汉藏文鉴专辑 *yu-zhi wu-ti qing-wen-jian han-zang wen-jian zhuan-ji*, "Beş Dilli Sözlük" Çince- Tibetçe Kısmı, Qing-hai Milletler yayınevi, Xi-ning.

"Beş Dilli Sözlük" Çince- Tibetçe Kısmı 1990 yılında üç araştırmacı tarafından grup çalışması olarak yapılmış ve yayınlanmıştır. Bu çalışmanın en önemli özelliklerinden biri ise çalışmada kullanılan Çince aslındaki geleneksel Çince'ye sadık kalınarak günümüzde kullanılan basitleştirilmiş Çince'dir. Bu özellik Beş Dilli Sözlüğün Uygurca kısmını incelerken kelimelerin anlamını belirlemede faydalı olabilir.

1991

Zayidi, Mahmut ve Zayidi Muhammed. 5تەللىق لۇغەت - ئۇيغۇر تىلى تارىخى بويىچە مۇھىم مەنبە

beş tillik luğet-Uygur tili tarihi boyiçe muhim menbe, "Beş Dilli Sözlük- Uygur Dil Tarihindeki Önemli Kaynak", Dil ve Tercüme Dergisi, 1991(2.sayısı) s.27-28

1992

Zhao zhi-qiang, 《旧清语》研究(三) *jiu qing-yu yan-jiu*, "Eski Mançuca Araştırmaları" (3), Manchu studies, 1.sayı, s.53-60

1993

Zhao a-ping, 试论满语语义与文化 *shi-lun man-yu yu-yi yu wen-hua*, "Mançuca anlambilim ve kültür hakkında deneme", Milletler edebiyatı dergisi, 5.sayı, s.40-45,

1994

Tömür, Sadık. بەش تىللىق مانجۇچە لۇغەتنىڭ خەنزۇچە-ئۇيغۇرچە قىسمىنى تەييارلاشتا كۆرۈلگەن مەسىلىلەر. *beş tillik Mançuçe luğetning Hanzuçe-Uygurçe kısmını teyyarlaştta körülgen mesililer*, "Beş Dilli Sözlüğün Çince-Uygurca kısmının Hazırlanmasında Karşılaşılan Problemler", Dil ve Tercüme dergisi, 1994, S.6

E. Denison Ross, Kuş İsimlerinin Doğu Türkçesi, Mançuca ve Çince Sözlüğü, (çeviren: Emine G. Naskali,) Türk Dil Kurumu Yayınevi, Ankara,1994.

Emine G. Naskali tarafından Türkçeye çevrilen bu çalışma, Türkiye’de Beş Dilli Sözlük üzerindeki ilk yayındır. İlk yayını 1990 yılında, ikinci yayını ise 1994 yılında hazırlanan bu eserin ikinci yayınına birinci baskısında bulunmayan üç dilli dizin yer almaktadır.

1997

Tömür, Sadık.

ئۇيغۇر تىلى بويىچە ئىشلەنگەن تۇنجى سېلىشتۇرما لۇغەت-بەش تىللىق مانجۇچە لۇغەت توغرىسىدا *Uygur tili boyıçe işlengen tunji seliştirma luget-beş tillik Mancuçe luğet toğrisida*, “Uygurca Yapılmış İlk Karşılaştırmalı Sözlük - Beş Dilli Mançuca Sözlük Hakkında”, Dil ve Tercüme Dergisi, 1997, Sayı 4.

Tong yong-gong, 功在史册：满语满文及文献 *Gong zai shi ce: Man-yu man-wen ji wen-xian*, “Tarihin Yıllarında: Mançu dili, Mançu edebiyatı ve Mançuca literatürler”, Liao-hai yayınları, s.161

1998

Komisyon, 中国现代美术全集:古书装帧艺术 *Zhong-guo xian-dai mei-shu quan-ji:gu-shu zhuang-zhen*, “Çin Modern Resim Sanatı Ansiklopedisi: Eski Kitapları Ciltleme Sanatı ” Ren-min mei-shu yayınları,

Oliver Corff, “Some Notes on The Pentaglot Dictionary”, Germany, 1998^e

Bu çalışma, Alman Türkologlar başta olmak üzere 1998 yılında farklı ülkelerdeki araştırmacıların katılımıyla başlatılmıştır. Çalışma Yedi başlık altında incelenmiştir. İlk başlıktan önce sözlüğün kullanım kılavuzuna yer verilmiştir. İlk başlıkta sözlüğün tanıtımı yapılmıştır. Ardından Beş Dilli Sözlüğün 104. sayfası örnek olarak verilmiş ve sözlüğün şekil ve içerik bilgisinden bahsedilmiştir. Bir sonraki başlıkta proje hakkında bilgiler sunulmuştur. Dördüncü başlık altında ise sözlükte yer alan dillerin başlıca özellikleri anlatılmıştır. Beşinci başlık: veri tabanı-kaynak kodlama yönleri olarak verilmiştir. Bu başlıkta Beş Dilli Sözlükteki verilerin bilgisayar ortamına nasıl geçirildiği, ne gibi zorluklarla karşılaşıldığı ve hangi yazı sisteminin kullanıldığı hakkında bilgiler verilmiştir.

Bilindiği gibi, her dilin kendine ait bazı sorunları olduğu için, bir kaç farklı dili aynı yöntemle bilgisayar ortamına geçirmek kolay değildir. Bu proje, Çince dışındaki dört dili romantize edilmiş bir biçimde bilgisayara geçirmiş ama Çince farklı bir yazı tipi olduğu için Pinyin sistemine göre yapmıştır. Ardından bu beş farklı dili bilgisayara geçirme aşamasında karşılaşılan sorunları ve nasıl çözdüğünü ayrı ayrı alt başlıklarda dile getirmiştir.

Çince’den başka Uygurca kısmını bilgisayara geçirirken de çok sorun yaşamışlardır. Örneğin, Uygurca kısmı Modern Uygurcadaki 8 ünlüyü kullanmadığı için, hem de bazen ünlü düşmesi, ünlü zayıflaması gibi ses olayları olduğu için Beş Dilli Sözlüğün Uygurca kısmını bilgisayara geçirme işi biraz zor gerçekleşmiştir. Son iki başlıkta ise projenin kullandığı teknoloji ve yöntem dile getirilmiştir. Bu proje, Beş Dilli Sözlük üzerine yapılan kapsamlı çalışmalardan biridir. Son olarak bahsedilmesi gereken bir nokta ise bu çalışmada, Uygurca kısmı Mançuca transkripsiyonunu esas alınarak okunduğu için yanlışlıklar görülmüştür.

^e Proje adresi: <http://userpage.fu-berlin.de/~corff/im/Buch/Pentaglot>

1999

江桥 Jiang Qiao, 御制四文体《清文鉴》编纂考 *Yu-zhi si wu-ti qing-wen-jian bian-zuan kao*, “Dört ve Beş Dilli Sözlüğün Yazılması Hakkında”. 2. Uluslararası Mançuca Araştırmaları Konferansı, Pekin, 1999.

Han tarafından düzenlenen Mançuca kavram sözlüklerinin ilki olan “Mançucanın İzahlı Sözlüğü” hakkında bilgi vermekle söze baş'layan yazar bu sözlük temeleinde üç dilli, dört dilli ve beş dilli Mançuca sözlüklerin de başarılı bir biçimde ortaya çıktığını dile getirmiştir.

Yurt içi ve yurt dışında bu kavram sözlükleri üzerinde bazı çalışmalar yapılmış olsa da onların yeterli sayıda ve derinlikte olmadığını belirten yazar makalesinde özel olarak dört dilli ve beş dilli sözlüklerin yazılması hakkında bilgiler sunmuştur. Yazar bu konuyu üç ayrı başlık altında incelemiş olup bunlar şu şekildedir;

1. Dört dilli ve beş dilli sözlüklerin yazılma süreçleri
2. Bu iki Sözlüğün kitap haline getirildiği yıllar hakkında
3. Bu sözlüğün yazılmasına katılan kurum ve yazarlar.

Bu makalenin önemli özelliklerinden biri de yazarın çok sayıda dipnot vererek kullandığı bilgilere açıklık getirmesi ve güvenilirliğini artırmasıdır.

2000

Liu zhi-xiao, 中国维吾尔历史文化研究论丛 *Zhong-guo wei-wu-er li-shi wen-hua yan-jiu lun-cong*, “Çin’deki Uygurların Tarihi ve Kültürü Araştırmaları” Xin-jiang halk yayınevi, Çin.

2001

江桥 Jiang-Qiao, 御制五体清文鉴研究 *Yu-zhi wu-ti qing-wen-jian yan-jiu* “Han Tarafından Düzenlenen Beş Dilli Mançuca Sözlük Üzerine Araştırmalar”, Yan-shan Neşriyatı, Pekin, 2001.

Bu çalışma, Beş Dilli Sözlük üzerine Çin’de yapılan ilk kitap çalışmasıdır. Çalışmada sözlükte yer alan kelimelerden yola çıkılarak Mançu, Moğol, Tibet, Uygur ve Çinli olmak üzere beş farklı milletin iki yüz sene önceki dilleri, edebiyatı ve kültürel özellikleri bahsedilmiştir. Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde sözlükteki dillerin okunuşu ve transkripsiyonu verilmiş ve bununla birlikte iki büyük dil ailesine ait olan beş dilin özellikleri incelenmiştir. İkinci bölümde ise Qing sülalesinin devlet dili olan Mançucanın tarihsel gelişimi üzerinde durulmuş ve Qing sülalesi döneminde yapıldığı düşünülen bazı terimler hakkındaki görüşünü bildirmiştir.

2002

Melek Özyetgin, Yü Chih Wu Ti Ching Wen Chien: Ch’ing Sülalesi Dönemine Ait Bir Sözlük, Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumları, Ankara, 2002, s.192

2002 yılında Ankara’da düzenlenen “Çağdaş Türklük Sempozyumu”nda sunulan bu bildiri A. Melek Özyetgin tarafından sunulmuştur. Yazar makalesinde Beş Dilli Sözlük hakkında detaylı bilgi vermekle kalmayıp bu sözlüğe kaynaklık eden iki dilli, üç dilli ve dört dilli Mançuca sözlükleri de tanıtmıştır. Makalenin sonunda iki sayfalık ek bölüm mevcut

olup, o Beş Dilli Sözlüğün içindekiler kısmıdır. Bu bizi Beş Dilli Sözlüğün hangi bölümlerden oluştuğu hakkında bilgilendirmiştir.

Komisyon, 新疆百科全书 *Xin-jiang bai-ke quan-shu* "Xin-jiang Ansiklopedisi", Zhong-guo da-bai-ke quan-shu yayımları, s.90

2005

Shi Shu-qin, 《五体清文鉴》察合台文词条研究 *wu-ti qing-wen-jian cha-he-tai wen ci-tiao yan-jiu*, Beş Dilli Sözlükteki Çağatayca Kelimeler Üzerine Araştırma, Xinjiang Üniversitesi Yüksek Lisans tezi, 2005.

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlan çalışmanın dili Çince'dir. Tezin başlığının "Beş Dilli Sözlükteki Çağatayca Kelimeler Üzerine Araştırma" olmasına rağmen çalışmada Beş Dilli Sözlükte yer alan tüm Çağatayca kelimeler ele alınmamıştır. Yazar sadece Beş Dilli Sözlükteki bazı Çağatayca kelimeleri listelemekle yetinmiştir. Olumsuzluklara rağmen, Shi Shu-qin'in bu çalışması sözlüğün Çağatayca kısmı üzerinde yapılmış ilk tez çalışmasıdır.

Shi Shu-qin, 《五体清文鉴》编纂过程及维吾尔文辞条研究概述 *Wu-ti qing-wenjian bian-zuan guo-cheng ji wei-wu-er-wen ci-tiao yan-jiu gai-shu* "Beş Dilli Sözlüğün Yazılma Süreci ve Uygurca Kelimeler Üzerine Araştırmalar", Hoten Yüksek Okulu Okul Dergisi, 2005, 3.sayı, s.219.

2006

Chun hua ve Wang san-yue, 论清代满蒙文大型“分类词典”的发展演变 *lun Qing dai man meng wen da-xing fen-lei si-dian de fa-zhan yan-bian*, "Qing Sülalesi Dönemindeki Mançuca ve Moğolca büyük Kavram Sözlükleri üzerine", İç Moğolistan Öğretmenler Üniversitesi okul dergisi (Sosyal Bilimler), 3.sayı, s.30-36

2008

Bo Suo-de, 五体清文鉴满语构词附加成分'-tu' 看蒙古语对满语的影响, *wu-ti qing-wen jian man-yu gou-si fu-jia cheng-fen '-tu' kan meng-gu-yu dui man-yu de ying-xiang* "Beş Dilli Sözlükteki Mançuca Yapım Eki '-tu' ve Moğolcanın Mançucaya Olan Etkisi", Journal Of Inner Mongolia University For Nationalities, Vol. 34 No.6 2008.

Tömür, Sadık, 《御制五体清文鉴》影印版的问世 *yu-zhi wu-ti qing-wen-jian ying-yin ban de wen-shi*, "Beş Dilli Sözlük"ün tıpkı basımının yapılması üzerine, Xin-jiang Wen-shi dergisi, s.78-80

2009

Bo. Suo-de, 《五体清文鉴》的满语、蒙古语语雷学和文化文献学价值 *wu-ti qing-wen-jian de man-yu, meng-gu-yu lei-xue he wen-hua wen-xian-xue jia-zhi*, "Beş Dilli Sözlükteki Mançuca ve Moğolca Sözcükbilim ve Metinbilimindeki Değeri ", İç Moğolistan Milletler Üniversitesi Dergisi, Sosyal bilimler Moğolca baskısı, 2009, 4.sayı, s.1-9.

2010

Abdurahman Ozğar, Ğeyret.

بەش تىللىق مانجۇچە لۇغەتتىن ئۇرۇق-تۇغقانچىلىق ئا تالغۇلىرىمىزغا بىر نەزەر

Beş Tillik Mancuçe Luğettin uruq-tuqkançılıq Atalgulirimizga bir nezer. "Beş Dilli Sözlükteki Akrabalık Terimlerine Bakış" Xinjaing Sosyal Bilimler Araştırmaları, 2010, S.4.

Çalışmada Beş Dilli Sözlükte yer alan akrabalık terimleri tespit edilmiş ve tespit edilen terimler Yeni Uygurca akrabalık terimleri ile karşılaştırılarak incelenmiştir. Çalışma Çağatayca akrabalık terimleri üzerine yapılan önemli çalışmalardan biridir.

Chang Shan, 《五体清文鉴》满语词汇特点 *wu-ti qing-wen-jian man-yu ci-hui te-dian* "Beş Dilli Sözlükteki Mançuca Kelimelerin Özellikleri", Manchu Studies, 2010, Sayı.1, s.25-28.

Günümüzde ölü dil sayılan Mançuca'yı diriltmek amacıyla kaleme alınan çalışmada Mançucanın genel ses ve biçim özelliklerine yer verilmiştir.

Chang Shan, 《五体清文鉴》满语词汇中的蒙古语借词——以‘马匹类·第一’为例 *wu-ti qing-wen-jian man-yu si-hui zhong de meng-gu-yu jie-si-yi 'ma-pi-lei di-yi' wei li* "Beş Dilli Sözlüğün Mançuca Kısımındaki Moğolca Alıntı Kelimeler Üzerine, 'At 1. bölüm' ten örneklerle, Hei-Long-Jiang Üniversitesi, Mançu Dili ve Kültürü Araştırmaları Merkezi, Harbin, 4.sayı, s.104-106.

Çalışmada, Beş Dilli Sözlükteki at ile ilgili bölüm örnek alınarak Moğolcadan Mançucaya geçen kelimelerin incelemesi yapılmıştır.

2011

Nur Ahmet, Kadirdin.

بەش تىللىق مانجۇچە لۇغەتتىن ئۇيغۇرلارنىڭ يېمەك-ئىچمەك مەدەنىيىتىگە بىر نەزەر

Beş Tillik Mancuçe Luğettin Uyğurların yimek-içmek medeniyyitige bir nezer "Beş Dilli Mançuca Sözlükten Yola Çıkararak Uyğurların Yemek kültürüne Genel Bir Bakış ", Xinjiang Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2011, 3.sayı

Li lun-jun, 近代蒙语词典的发展与演变 *jin-dai meng-yu si-dian de fa-zhan yu yan-bian*, "Modern Moğolca Sözlükçülüğün Gelişimi ve Değişimi", Çift taraf Moğolların Halk Kültürü Sempozyumu, 2011, Pekin.

2012

Nur Ahmet, Kadirdin.

بەش تىللىق مانجۇچە لۇغەتتىكى قۇش ئىسىملىرى ئۈستىدە دەسلەپكى تەتقىقات

Beş Tillik Mancuçe Luğettiki kuş İsimliri üstüde Deslepki Tetkikat "Beş Dilli Sözlükteki Kuş İsimliri Üzerinde İlk Araştırma ", Xinjiang Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2012, Sayı 1, s.108-114.

Nur Ahmet, Kadirdin.

بەش تىللىق مانجۇچە لۇغەتتىكى ئاسترونومىيىلىك ئاتالغۇلار ھەققىدە

Beş Tillik Mancuçe Luğetteki Astironomilik Atalgular haqqide "Beş Dilli Sözlükteki Astronomi ile İlgili Terimler Üzerine", Xinjiang Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2012, sayı 3.

Chen zong-zhen, 从《五体清文鉴》看现代维吾尔语辅音的两种变化 *cong wu-ti qing-wen-jian kan xian-dai wei-wu-er-yu fu-yin de liang-zhong bian-hua*, "Beş Dilli Sözlük Temelinde Uyurca Ünsüzlerdeki İki Tür Değişim hakkında ", Batı ve Orta Asya Milletleri Edebiyatı Kongresi, Pekin, 2012, s.364

Hekim, Nurmemet, 《五体清文鉴》中的察合台语食物名称研究 *wu-ti qing-wen-jian zhong de cha-he-tai-yu shi-wu ming-cheng yan-jiu*, "Beş Dilli Sözlük Çağatayca Kısımındaki yemekle ilgili Kelimeler Üzerine", Xinjiang Üniversitesi, yüksek lisans tezi, (danışman hoca: Ablimit Ehet)

2013

Nur Ahmet, Kadirdin.

بهش تىللىق مانجۇچە لۇغەتتىكى كىيىم كىچەك ئاتالغۇلىرى ھەققىدە *Beş Tillik Mancuçe Luğetteki Kiyim-Kiçek Atalguliri haqqide* "Beş Dilli Sözlükteki Giyim-Kuşam ile İlgili Kelimeler Üzerine", Xinjiang Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2013, sayı 1, s.111-116

بهش تىللىق مانجۇچە لۇغەتتىكى ئۇيغۇر تىبابەتچىلىكىگە ئائىت ئىبارىلەر ھەققىدە *Beş Tillik Mancuçe Luğetteki Uyğur Tibabetçilikige ait İbariler haqqide* "Beş Dilli Sözlükteki Uyğur Tıbbı ile İlgili Kelimeler Hakkında", Xinjiang Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2013, 4.S

بهش تىللىق مانجۇچە لۇغەتنىڭ ئۇيغۇر لۇغەتچىلىك تارىخىدىكى ئورنى *"Beş Dilli Sözlüğün Uyğur Sözlükçülük Tarihindeki Yeri"*, Shuang-yu Dergisi, 2013, 4.S

Hu He, 清朝民族政策对“清文鉴”系列辞书编纂的影响 *qing-chano min-zu zheng-ce dui qing-wen-jian xi-lie ci-shu bian-zuan-de ying-xiang* "Qing Sülalesinin Yürüttüğü Milletler Politikasının Mançuca Sözlüklerin Düzenlenmesine Olan Etkisi", "Xue Li-lun" Dergisi, 2013, s.32

Tömür, Sadık, 清朝民族政策对“清文鉴”系列辞书编纂的影响 *beş tilliq Mancuçe luğet Zhong-guo'diki selişturma luğetlerning eng roşen ülgisi* "Beş Dilli Sözlük Çin'deki Karşılaştırmalı Sözlüklerin En Güzel Örneğidir. " Dil ve Tercüme dergisi, 3.sayı, s.100-104

Shao-chun, 从《五体清文鉴》看满蒙语的汉译借词 *cong wu-ti qing-wen-jian kan man meng-yu de han-yi jie-ci*, "Beş Dilli Sözlük"teki Mançuca ve Moğolca'daki Çince alıntı kelimeler üzerine, dil ve tercüme dergisi (Moğolca) 3.sayı, s.3-8

Dai ke-liang, 清代满语文及其历史影响研究 *qing-dai man-yu-wen ji qi li-shi ying-xiang yan-jiu*, "Qing Sülalesi Dönemdeki MANçuca ve Onun Tarihi Etkisi Üzerine " Dong-bei Öğretmenler Üniversitesi, Doktora tezi (danışman hoca: Liu hou -sheng).

Jiang qiao, "清文鉴"类目名称用语考 *qing-wen-jian lei-mu ming-cheng yong-yu kao*, "Mançuca Sözlük" Kategori İsimlerinin Kullandığı Dil üzerine, Manchu studies dergisi, 2.sayı, s.5-7.

Mijit, Nijat, 《五体清文鉴》中的察合台语服装名称研究 *wu-ti qing-wen-jian zhong de cha-he-tai-yu fu-zhuang ming-cheng yan-jiu*, “Beş Dilli Sözlük Çağatayca Kısımındaki Giyim-Kuşama İlgili Kelimeler Üzerine”, Xinjiang Üniversitesi, yüksek lisans tezi, (danışman hoca: Ablimit Ehet)

2014

Chun Hua, 《御制五体清文鉴》编者及编纂年代考 *yu-zhi wu-ti qing-wen-jian bian-zhe he bian-zuan nian-dai-kao*, “Beş Dilli Sözlüğün Yazarı ve Yazıldığı Tarih Hakkında Araştırma”, “Mançu Studies” dergisi 2014, Sayı 58, s.28-33.

Qing Dönemindeki Mançuca ve Moğolca üzerinde uzman araştırmacı olan Chun Hua'nın bu çalışması şimdiye kadar Çin'de yapılmış en kapsamlı çalışmalardan biri sayılmaktadır.

Makalesinde Beş Dilli Sözlüğün yazıldığı tarih hakkında bilgi veren yazar başka araştırmacıların konu ile ilgili görüşlerini değerlendirmiştir. Chun Hua Pekin'de saklanan bazı eski belgelere dayanarak Beş Dilli Sözlüğün 1794 yılında tamamlandığını kanıtlamıştır.

Bundan başka, yazar bu makalesinde Beş Dilli Sözlüğün Çağatayca kısmının çeviri hizmetine katılan Uygur ve başka milletlerden oluşan çevirmenlerin adlarını detaylı bir şekilde sıralamıştır. Bununla birlikte, Qing sülalesi döneminde Qian-long Han'ın emriyle yapılan diğer sözlükler hakkında bilgi vermiştir.

Chang-shan, 满语词源及文化研究 *Man-yu Ci-yuan ji wen-hua yan-jiu* “Mançuca'nın kökeni ve Kültürü üzerine Araştırmalar”, Sosyal Bilimler literatür yayınları, 2014, Pekin.

2015

Osman Ömer, 五体清文鉴中的近代维吾尔语动物名称研究 *wu-ti qing-wen-jian zhong de wei-wu-er-yu dong-wu ming-cheng yan-jiu*, “Beş Dilli Sözlükteki Uygurca Hayvan Adları İncelemesi ” İli Pedagoji Enstitü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2015

Nur Ahmet, Kadirdin, بەش تىللىق مانجۇچە لۇغەتنىڭ دۆلەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى تەتقىق قىلىنىش ئەھۋالى, *beş tillik mançuçe luğetning dölet içi ve sirtidiki tetkik kiliniş ehvali* “Beş Dilli Sözlük”ün Yurt İçi ve Yurt Dışındaki Araştırılma Durumu, Xin-jiang üniversitesi sosyal bilimler dergisi (Uygurca), 4.sayı, s.108-112

2016

Wang Dong, 满文《异域录》与《御制五体清文鉴》名词对比研究, *man-wen 《yi-yu-lu》 yu 《yu-zhi wu-ti qing-wen-jian》 ming-ci dui-bi yan-jiu*, “Mançuca 《Yabancı Diyar Hatırası》 ve 《Han Tarafından Düzenlenen Beş Dilli Sözlük》 yer alan İsimlerin Karşılaştırmalı İncelenmesi”, Pekin Milletler Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, 2016.

Han Wu-yun, 御制五体清文鉴的蒙古语名词词义研究 *yu-zhi wu-ti qing-wen-jian-de meng-gu-yu ming-ci ci-yi yan-jiu* “Beş Dilli Sözlükteki Moğolca İsimlerin Anlamsal İncelenmesi”, İç Moğolistan Üniversitesi Dergisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, 2016

Komision, بەش تىللىق مانجۇچە لۇغەت (ئۇيغۇرچە-ھەنزۇچە), *Beş Tillik Mançuçe Luğet (Uygurçe-Hanzuçe)*, “Beş Dilli Mançuca Sözlük (Uygurca-Çince)”, Xinjiang Üniversitesi Neşriyatı, Ürümçi, 2016.

Bu çalışmada Beş Dilli Sözlükte bulunan Mançuca, Moğolca ve Tibetçe kısmına bakılmadan sadece Uygurca ve Çince kelimelere yer verilmiştir. Çalışmada Uygurca kısmının transkripsiyonu ve Çince kısmının ise basitleştirilmiş Çincesi de verilmiştir.

Bu çalışma Beş Dilli Sözlükteki Çağatayca yazılan kelimelerin ses ve anlamını daha doğru incelemede çok önemli yere sahiptir.

Komisyon, 蒙汉满词典 *Meng-han-man ci-dian*, “Moğolca-Çince-Mançuca Sözlük”, İç Moğolistan Bilim ve teknoloji yayınları

A qi zha xi, 汉译藏中音译用字规范研究 *Han yi zang zhong yin-yi yong-zi gui-fan yan-jiu*, “Çince-Tibetçe Arasındaki Telaffuzuna göre Yapılan Çevirilerde Kullanılan Karakterleri Standartlaştırma hakkında ”, Xi-nan Milletler Üniversitesi, Yüksek lisans makalesi. (Danışman: Si long jiang xi)

2017

Haosibayar, 《五体清文鉴》鸟雀部中的名词术语研究 *wu-ti qing-wen-jian niao-que bu zhong de ming-ci shu-yu yan-jiu* “Beş Dilli Mançuca Sözlükteki Kuş kısmındaki İsim Terimleri Üzerine Araştırmalar”, İç Moğolistan Üniversitesi, Yüksek Lisans tezi, 2017

Zhao-ge-ri-le-tu ve Bu-ri-ge-de, 《五体清文鉴》中牛科动物名称考证 *wu-ti qing-wen-jian zhong niu-ke dong-wu ming-cheng kao-zheng* “Beş Dilli Sözlükteki İnek Türündeki Hayvanların İsmi üzerine”, İç Moğolistan Öğretmenler Üniversitesi Okul Gazetesi (Fen Bilimler, Moğolca), 1.sayı, s.27-32

2018

Wang Bao-hong, 《御制五体清文鉴·汉藏文鉴专辑》中的藏语汉借词 *yu-zhi wu-ti qing-wen-jian han-zang wen-jian zhuan-ji zhong de zang-yu-han jie-ci*, “Beş Dilli Sözlüğün Tibetçe Kısmındaki Çince Alıntı Kelimeler”, Tibet Milletler Üniversitesi Dergisi, Sayı 5, s.118-123.

Guo Yu-qin, 《五体清文鉴》中的汉语借词类别与特点 *Wuti qing wenjian zhong de Hanyu jiesi Leibie yu Tedian* “Beş Dilli Sözlükteki Çince Alıntı Kelimelerin Türü ve Özellikleri”, Çince- Moğolca Araştırmaları Dergisi (Moğolca neşri), 2018. Sayı.3, s.16-19.

Bu Ri Ge De 《五体清文鉴》兽部和鳞甲部中记载的脊椎动物名词术语研究 *wu-ti qing-wen-jian shou-bu he lin-jia-bu ji-zai-de ji-zhui dong-wu ming-ci shu-yu yan-jiu* “Beş Dilli Sözlükte yer alan ‘Yabani Hayvanlar’ Kısmındaki Hayvanlarla İlgili Terimlerin İncelenmesi”, İç Moğolistan Pedagoji Üniversitesi Dergisi, 2018, S.2

Wen Du-su, 五体清文鉴植物考 蒙文 *wu-ti qing-wen-jian zhi-wu kao meng-wen* “Beş Dilli Sözlük Yer Alan Bitki İsimleri Üzerine”, İç Moğolistan Halk Neşriyatı, Huhhot, 2018.

Wu-ren-sa-na ve Ge-gen-ha-si, 浅谈满语书面语亲属称谓特点——以《御制五体清文鉴》为例 *Qian-tan man-yu shu-mian-yu qin-shu cheng-wei te-dian---yi yu-zhi wu-ti qing-wen-jian wei li* “Mançuca Yazı Dilindeki Akralılık Terimlerinin Özelliği-Beş Dilli Sözlük Örneği ” , İç Moğolistan Milletler Üniversitesi Okul dergisi (sosyal bilimler kısmı Moğolca), 2.sayı, s.80-83

Palimidan. Paerhati, 汉维翻译对现代维吾尔语的影响 *han wei fan-yi dui xian-dai wei-wu-er-yu de ying-xiang*, “Çince-Uygurca Çeviri Faaliyetlerin Modern Uygurcaya Olan Etkisi”, Xi-bei Milletler Üniversitesi, Yüksek Lisans tezi (danışman hoca: Zhang jing-yi).

SONUÇ

Beş Dilli Sözlük, Qing silalesi (M.S. 1616 - 1912) döneminde Mançuca, Moğolca, Tibetçe, Uygurca ve Çince olmak üzere beş dilde düzenlenmiş bir kavram sözlüğüdür. Qian-Long Han tarafından 1794 yılında proje olarak düzenlendiği ve kitap haline getirildiği bilinen bu sözlük, 200 sene önceki Qing sülalesinin tarihi, ekonomisi ve sosyal yaşamını incelemede çok önemli yere sahiptir. Özellikle sözlüğe en son eklenen Uygurca kısmı, Türkoloji araştırmaları açısından çok değerlidir.

Beş Dilli Sözlük üzerindeki çalışmaların çoğu Çince yapılmışsa da Uygurca, İngilizce, Almanca ve Japonca gibi başka dillerde de önemli çalışmaların bulunduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarla Beş Dilli Sözlük akademik sahada tanıtılmıştır ve bununla birlikte 18.yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başlarındaki Mançu, Moğol, Tibet, Uygur, Çinli gibi milletlerin tarihi ve kültürü hakkında bilgi verilmiştir.

Son olarak, Beş Dilli Sözlükteki 36 Ser-cemi’de farklı konulardan oluşan 18000’den fazla kelime mevcuttur. Şimdiye kadar sadece kuş isimleri bölümü, giyecek ve yiyecek bölümleri gibi sınırlı konular üzerine çalışmalar yapılmıştır. Doğu Türkçesi araştırmalar için zengin kelime hazinesi barındıran sözlüğün diğer bölümleri üzerinde derinleşen çalışmaların yapılması beklenmektedir.

Bu çalışmanın literatüre olan katkısı ise şimdiye kadar bu sözlük üzerine yapılan çalışmaları derleyerek hangi konuların çalışıldığını, hangilerinin ise çalışılmadığını tespit etmek ve 18 binden fazla kelime içeren bu kavram sözlüğüne en son eklenen dil -Uygurcanın 200 sene önceki durumunu incelemede bu sözlüğün ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkarmaktır. Yapılan bu çalışmanın Beş Dilli Sözlüğü Türkoloji sahasına tanıtılarak son dönem Çağataycayı araştırmadaki eksiklikleri gidermede de önemli yere sahiptir.

KAYNAKÇA

Chun H. (2014) 《御制五体清文鉴》编者及编纂年代考 yuzhi wuti qingwenjian bianzhe he bianzuan niandaikao, “Beş Dilli Sözlüğün Yazarı ve Yazıldığı Tarih Hakkında Araştırma”, “Mançu Studies” dergisi , S.58.

Jiang Q. (1999) 御制四五体《清文鉴》编纂考 Yuzhi siwuti qingwenjian bianzuankao, “Dört ve Beş Dilli Sözlük’ün Yazılması hakkında”. 2. Uluslararası Mançuca Araştırmaları Toplantısı, Pekin.

Jiang Q. (2001)御制五体清文鉴研究 Yuzhi wuti qingwenjian yanjiu “Han Tarafından Düzenlenen Beş Dilli Mançuca Sözlük Üzerine Araştırmalar”, Pekin, Yenşen Neşriyatı.

Jin B.(1986) 五体清文鉴和它的价值 wu ti qing wenjian he ta de jiazhi “Beş Dilli Sözlük ve Onun Değeri” , Sözlük Araştırmaları Dergisi, S.5.

Komisyon,(2016) بهش نللىق مانجۇچە لۇغەت(ئۇيغۇرچە-خەنزۇچە) Beş Tillik Mancuçe Luğet, “Beş Dilli Mançuca Sözlük (Uygurca-Çince)”, Ürümçi, Xinjiang Üniversitesi Neşriyatı.

Komisyon.(1957) 五体清文鉴 wu ti qing wen jian“Beş Dilli Sözlük”. Pekin, Milletler Neşriyatı.

Nur Ahmet, K.(2015) بەش تىللىق لۇغەتنىڭ دۆلەت ئىچى ۋە سىرتىدىكى تەتقىق قىلىنىش ئەھۋالى ``Beş Dilli Sözlük Hakkında Çinde ve Yurt dışında Yapılan çalışmalar'', Xinjiang Üniversitesi Sosyal Bilimler dergisi, S.4

Özyetgin, A.M.(2002) Yü Chih Wu Ti Ching Wen Chien: Ch'ing Sülalesi Dönemine Ait Bir Sözlük, Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu, Ankara Üniversitesi , Ankara, s.192-202

Ross,E.D. (1994) Kuş İsimlerinin Doğu Türkçesi, Mançuca ve Çince Sözlüğü, (çeviren: Emine G. Naskali,) Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınevi.

Shi S.(2005) 《五体清文鉴》察合台文词条研究 *wuti qingwenjian chahetai wen citiao yanjiu*, Beş Dilli Sözlükteki Çağatayca Kelimeler Üzerine Araştırmalar, Yüksek Lisans tezi, Xinjiang Üniversitesi , Tarih Bölümü, Ürümçi.

Shi S.(2005) 《五体清文鉴》编纂过程及维吾尔文辞条研究概述 *Wuti qingwenjian bianzuan guocheng ji weiwuerwen citiao yanjiu gaishu* "Beş Dilli Sözlüğün Yazılma Süreci ve Uygurca Kelimeler Üzerine Araştırmalar", Hoten Yüksek Okulu okul dergisi, S.3

Some Notes on the Pentaglot Dictionary.(1998). <http://userpage.fu-berlin.de/~corff/im/Buch/Pentaglot> adresinden erişildi. (Erişen tarih:15.09.2019).